

Pověst o zúčtování

Jindřich Matyáš Thurn dočetl list doručený habsburským poslem z Vídně a divoce jím mával před ostatními muži. „Chtějí nás nachytat. Cha! Taková ostrá, urážlivá slova odmítnutí naší pokorné žádosti, to přece nemohl psát císař Matyáš.“ Václav Budovec z Budova souhlasně přitakal. „Je tak, jak pravíš. Nejen to, je dost podezřelé, že odpověď z Vídně přišla tak brzy. Dopis nemůže být pravý, určitě to je podvrh, takhle rychle jej posel nestihne doručit.“

*Ludvíkovo křídlo Pražského hradu kolem roku 1600.
Habsburští úředníci byli vyhozeni z 1. okna ve 2. patře*

„V tom mají prsty ti katoličtí poskoci Slavata a Bořita,“ pokračoval Jindřich a z jeho hlasu se nenávisťně vypařovala dlouho potlačovaná zášť. „Berou nám výnosné zemské úřady a drze čachrují s našimi oprávněnými požadavky.“ „To není jisté,“ rozvázně pravil Jáchym Šlik. „Osobně si nemyslím, že by na Pražském hradě sepsali tak příkrá až urážlivá slova, proč by to dělali?“

Jindřich odpověděl: „To nevím, ale nemůžeme donekonečna nečinně ustupovat habsburské zvůli, vždyť za chvíli by z nás všech udělali katolíky. Nesmíme váhat, společně se jim musíme postavit. Ne však prázdnými slovy, ale činy je třeba bojovat proti jejich nespravedlivému útlaku.“ Jindřich vztekle hodil list na stůl. Pak se chvíli významně odmlčel a tajemně pokračoval. „Mám plán.“ Během chvíle tichým hlasem obeznámil zúčastněné o svém záměru. Někteří z pánů měli již dlouho se Slavatou či Bořitou nevyřízené účty. Jindřichův nápad by skýtal vhodnou záminku, jak si s oběma císařskými

zástupci vyrovnat účty i ukázat katolickým Habsburkům svou sílu. Mohli by tak zabít dvě mouchy jednou ranou. Většina z nich souhlasila ihned, zbytek přiměli po krátkém přesvědčování a ujištění o správnosti věci. V napjatém klidu květnové noci se spiklenci rozešli do svých domovů.

Jarní ráno 23. května 1618 seděli dvorští úředníci Vilém Slavata, Jaroslav Bořita i dvorský písař Fabricius v komnatě druhého patra Ludvíkova křídla starého královského paláce. Kolem deváté hodiny uslyšeli na chodbě vzrušený hlahol, muži udiveně vzhledli od své práce a tázavě pohlédli ke dveřím. Náhle se rozrazily dveře a v nich stáli ozbrojení šlechtici, v čele s Jindřichem Thurmem. Ve skupině mužů to vřelo. Jindřich bez okolků spustil. „Viléme Slavato z Chlumu, Jaroslave Bořito z Martinic, jste škůdci země.“ Oba dva šlechtici nechápavě hleděli na početnou skupinu chlapů. „Svévolně narušujete potvrzená pravidla náboženské svobody. Zneužíváte moc vám danou a ohrožujete všeobecně uznávanou vážnost habsburského rodu. Budete pykat.“

První se z úžasu probral Bořita, prudce vstal. „Co to povídáte za nesmysly? Co chcete? Nerozumím...“ „Ale já ano,“ pevně promluvil Slavata. „Je to sprostá vzpoura. Chtějí se zbavit tvrdých Habsburků a zodpovědnost hodit na nás! Do pokrytecké roušky blaha státu halí své vlastní zájmy. My že bychom porušovali zákony! To vy jste zrádci země.“

Nezúčastněně mlčící písař Fabricius nyní nasupeně vstal a přidal se k obráncům. „Jistě, vám vyhovovalo, když králem země byl slaboch. Loutka, které jste mohli libovolně tahat za šňůrky, jak vám se zachce. Přísní Habsburci vám nevoní, co?“

Silná slova rozbouřila dav. „Ven s nimi,“ křičel Václav. „Jen ať letí, katolíci, pokud jsou nevinní, Panna Marie je ochrání,“ pošklebovali se ostatní. A muži se hrnuli k úředníkům. Nejprve popadli Bořitu a vlekli ho k oknu. Vzpíral se, pak prosil, zda by se mohl vyzpovídat, avšak nikdo jej neposlouchal. Vyhodili jej otevřeným oknem ven. Hrůzný skřek člověka z blízka hledícího do tváře smrti slábl a naráz přestal.

Slavata se statečně vzpíral v okně, klouby na rukou měl bílé, jak se křečovitě držel za rám a urputně bojoval o holý život. Bránil se však marně. Převaha silných mužských rukou jej vytlačila ven a svrhla dolů. Vzápětí letěl i písař Fabricius.

Muži se vyklonili z okna, aby se potěšili pohledem na krvavé mrtvoly nenáviděných odpůrců. Ale... pod okny hradní pracovny byly jen odpadky a hnůj, tělo žádné! Od páchnoucího příkopu upalovaly tři postavy, jedna

měla zakrvácenou hlavu a namáhavě kulhala. Někteří pohotoví šlechtici po nich okamžitě začali pálit, jiní alespoň metali z oken hradu urážlivé věty, avšak střelci pelášící pány netrefili a těžko říct, jestli řízná slova nějak zranila čest uprchlíků.

Vzbouřenci jen mlčky hleděli za běžícími, horké nadšení chladlo, vášeň ustupovala, dopředu se tlačil jasný rozum. Nepříjemné pocity nejistoty a strachu se jim plaše otíraly o duši. Ale teď už nelze vycouvat, co začali, musí také dokončit.

1. Co je to podvrh?

- a) dopis, který je doručen velice rychle
- b) jakékoliv psaní, které je určeno významné osobě
- c) napodobenina nějaké věci nebo díla vydávaná za pravou věc

2. Jaký význam skrývá rčení ve třetím odstavci „... zabít dvě mouchy jednou ranou“?

- a) že zákeřně zabijí dva Matyášovy úředníky najednou
- b) tajné spiknutí proti vládě krále
- c) pomstí se Matyášovým úředníkům, neboť některé šlechtice připravili o tučný zisk, a současně vyjádří nevoli s habsburskou vládou

3. Co se stalo třem mužům, kteří byli násilně vyhozeni z okna dvorské kanceláře?

- a) téměř nic, protože dopadli do měkké kupy odpadků a hnoje
- b) byli na místě mrtvi
- c) nic, ale vzápětí byli zastřeleni na útěku

O bitvě na Bílé hoře

Fridrich Falcký

Společná vina za úkladnou smrt měla stmelit české pány v jednotnou údernou zbraň, prudce máchnout a zlomit vaz habsburské moci. Jenže nepovedená vražda císařských úředníků jaksi výrazně zmírnila povstalecké nadšení. Očekávaný pádný kyj se změnil v opatrně zvednutou ruku s plaše hrozícím ukazováčkem.

Bitva na Bílé hoře

Den po vražedném činu čeští pánové sestavili povstaleckou vládu a nejprve rozumně utišili vzdouvající se bouři vzrušení, zabránili i zbytečným násilnostem a přesvědčili další Čechy, zejména z řad měšťanů, aby se přidali na jejich stranu. Jak však postupovat dál? Účinná válka proti Habsburkům vyžadovala určité množství peněz, ze kterých by se zaplatil žold najatým vojákům, jejich výzbroj a samozřejmě obživa po dobu bojů. Šlechtici sice nebyli žádní nuzáci, avšak svá obrovská jmění škudlili ve velkých truhlách a milovaného třpytivého potěšení se nehodlali jen tak vzdát. Nadutě se domnívali, že se za ně proti rozpínavým katolickým Habsburkům postaví celá protestantská Evropa. Drze

volali do ciziny o pomoc a spoléhali se na značnou podporu vojenskou i dostatečně velkou peněžní. Vůbec nepočítali s jinou možností. Ano, vzbouřili se a chtěli zvítězit, ale s mizivými výdaji a nejlépe zadarmo.

Leč odezva byla vlažná. Evropa se nechtěla namočit do ošidné hádky s nejistým výsledkem a dala věčně nespokojeným Čechům jasně najevo, že do jejich trucovitého sporu s Habsburky se nehodlá vměšovat. Co pořád chtějí? Taková náboženská svoboda, jako je v české zemi, nepanuje nikde jinde. Nejen pánové, ale dokonce i poddaní si mohou svobodně zvolit svou víru. Jen ať si Češi svůj smělý útok proti císařskému trůnu vyřeší sami.

První nadšení počalo den po dni opadat, zbylé kusy bojovného odhodlání chřadly a z otevřeného povstání čišela ustrašená nejistota, bezradně přešlapující na místě. Namísto toho, aby se představitelé šlechty, rytířstva a měšťanů ve svízelném postavení semkli a společně hledali plán důrazného postupu,

panovala mezi nimi váhavá nejednotnost a nesmyslně se přeli. Habsburkové však zakročili jednoznačně. Češi se dopustili vlastizrady a budou pykat. Počátkem srpna roku 1618 vtáhlo císařské vojsko do naší země. Jedna část z jihu Čech, druhá se valila přes Moravu. První nápor habsburských šiků dokázali urození pánové zabrzdit u Jindřichova Hradce, další proud se zastavil o Čáslav. Nastalo období vleklého vyjednávání.

V březnu 1619 zemřel císař Matyáš a vlády se ujal jeho synovec Ferdinand II. Štýrský, silný katolík a neústupný odpůrce protestantů. Nového panovníka vzbouřenci nezdořile odmítli a na český trůn povolali 23letého muže, Fridricha Falckého. Jeho žena byla nejstarší dcerou anglického krále. Šlechtici prostoduše očekávali, že Fridricha Falckého podpoří jeho tchán z Anglie, příbuzní z Nizozemí i Dánska, země patřících k protestantské části Evropy, a naše země bude zachráněna před habsburskými drápy. Nezralý mladík byl velice polichocen skvělou nabídkou povstalců a zaslepený vlastní výjimečností považoval své zvolení za obrovský úspěch. Nedal na varování příbuzných a dal se prostoduše zlákat, aby vedl prskající houf svěhových koček, které se spolčily jen na krátko za účelem získání větší misky sladké smetany.

Fridrich Falcký byl vybrán koncem srpna 1619. Od příjezdu do Prahy královský pár šokoval své okolí nezvyklým chováním, hraničícím až s nemravností. Královna a její dvorní dámy nosily šaty s nestoudně hlubokými výstřihy a běžně je doprovázeli mladí šlechtici. To bylo velmi nevhodné. Rozpustilý Fridrich Falcký laškovně mrkal na každou pohlednou dívku. Dokonce se v parných letních měsících veřejně koupal ve Vltavě společně s obyčejnými lidmi.

Uražený Ferdinand II. nad nehoráznou drzostí českých šlechticů vztekale skřípal zuby a proti ohyždné vzpouře rázně zakročil mocnou silou své armády. Válečné ohně se znovu rozhořely a Ferdinanda II. tentokrát podpořila celá katolická Evropa. Čtyři měsíce se nepřátelská vojska výhruzně šikovala, přesouvala, přímému měření sil se vojska Habsburků i Čechů opatrně vyhýbala. Obě armády dorazily až k Praze a vyčkávaly.

K rozhodujícímu střetnutí došlo na prahu zimy, v sychravou neděli 8. listopadu 1620, chvíli po poledni. Bitva byla krátká a ostudná. Vojsko najatých žoldnéřů na straně vzbouřenců bylo jen o trochu menší než habsburské, ale bylo výhodně opevněno na návrší nedaleko pražských hradeb zvaném Bílá hora. Ze dvou stran byl příkrý sráz, případnému obklíčení Ferdinandovou armádou bránil i bažinatý povrch a mírný svah.

Jenže! Žoldnéři na straně českých pánů byli hladoví, rozmrzelí, neboť už měsíce nedostali ani vindru. Když odpoledne císařské vojsko nečekaně zaútočilo, vlažně odráželi valící se habsburskou armádu a po hodině a půl se z bitvy poplašeně rozprchli do bezpečí za pražské hradby a někteří ve zmatku utíkali dále na sever. Během dvou hodin byly povstalecké šiky drtivě poraženy.

A sebevědomý král Fridrich Falcký? Ten se bojovými přípravami v nepřátelském táboře nedal vyvést z rovnováhy a na Pražském hradě v klidu pořádal slavnostní oběd pro anglické vyslance. S prvními výstřely na Bílé hoře mu spadlo srdce do kalhot a po bleskurychlé prohře sbalil rodinu a v pondělí 9. listopadu vzal zbaběle do zaječích. Do země se už nikdy nevrátil. S ním utekla i skupina hlavních původců povstání.

Nerozvážná vzpoura proti Habsburkům trvala dva a půl roku, skončila během dvou hodin. Jako by rychlost porážky vypovídala o nepromyšlenosti a vetčnosti plánu nadutých českých pánů. Mizerné velení, chabá snaha zvrátit průběh bitvy na Bílé hoře, naprostý nezájem rozumně zasáhnout bezprostředně po boji. V podstatě Prahu nepříteli darovali. Trestuhodná lakota sobeckých šlechticů a měšťanů přišla český národ velmi draho. Za jejich nezodpovědnost a zbrkllost měli brzy trpět všichni.

1. Kdo to je žoldněř?

- a) velitel části vojska
- b) voják, který odmítl bojovat
- c) voják bojující za peníze pro kohokoliv

2. Proč stoupec protestantské víry z dalších evropských zemí nepodpořili vzpouru českých pánů?

- a) nechtěli se míchat do vztahů mezi mocnými Habsburky a nesmyslně nespokojenými Čechy
- b) neměli dostatek vojáků a peněz
- c) o vzpouře v zemích Koruny české vůbec nevěděli

O potrestané troufalosti

Čechy se počaly zalévat tíživou nejistotou, jež houstla do podoby tmavého stínu pomstychtivé odplaty habsburského rodu. Ti, kteří píchli do vosího hnízda, ti hlavní vzbouřenci a původci troufalého povstání ze země utekli hned po bleskové prohře na Bílé hoře. Mezi nimi byl i Jindřich Matyáš Thurn. Brzy se k nim přidali další, které tížilo černé svědomí či nepřijemně šimral strach z trestu.

Někteří šlechtici, rytíři a měšťané důvěřivě zůstali, podlézavě převlékli kabáty a lísalí se k Habsburkům. Pokorně se omlouvali, vysvětlovali, záłudně žalovali, že byli k boji donuceni tím či oním, kličkovali a nešikovně lhali, jak velmi svých činů litují. Jiní poslušně ohnuli hřbety a kupovali si odpuštění haldou úplatků. Všichni tiše doufali, že když projeví lítost, omluví se a budou přísahat věrnost a poslušnost, nový císař Ferdinand II. bude shovívavý a velkoryse jim odpustí. Proč neprchli do ciziny, není jasné. Copak si vůbec neuvědomovali závažnost svého činu? To byli tak nezdravě sebevědomí, tak nadutě zahledění do své božské nezranitelnosti? Nebo tak prostomyslní a nepochopitelně věřili v shovívavost Habsburků?

Ferdinand II. nehybně vyčkával. Vycítil jedinečnou příležitost, jak by se jeho rod mohl s konečnou platností vypořádat jednak se vzpurnými šlechtici, rytíři a měšťany, jednak s tím protivným protestantským buřičstvím a nastolit v zemích Koruny české stálou vládu katolického náboženství. Nesměl však nic uspěchat, bylo nutné vše předem dobře promyslet. Čtvrt roku Čechy setrvaly ve strnulém klidu beztréstnosti. Pak následoval nečekaně krutý útok a císař neměl slitování.

V únoru roku 1621 byli vyzváni šlechtici a rytíři, ať už se jakkoli horlivě účastnili povstání, aby se neprodleně dostavili na Pražský hrad, měšťané měli přijít na Staroměstskou radnici. Důvěřiví odbojníci pokorně poslechlí. Očekávali snad mírný trest typu výchovného pohlavku, jež pouze rozcuchá vlasy, ale neublíží? Toho dne se nikdo z nich domů nevrátil. Všichni byli uvězněni a čekali na přelíčení. Habsburkové vlastizradu nepromíjí.

Soud zasedl v polovině března, postupoval podle svých vlastních zákonů a obžalovaným neposkytl žádnou možnost obhajoby. Všichni zbabělci, kteří uprchli do ciziny, byli odsouzeni k smrti, ztrátě cti a majetku. Hrdelní tresty byly vyřčeny i nad většinou uvězněných pánů, Ferdinand II. nakonec

Ferdinand II.

potvrdil rozsudek smrti pro sedmnáct měšťanů, sedm rytířů a tři vysoké šlechtice. Rozsudek měl být proveden 21. června 1621, v den letního slunovratu, na Staroměstském náměstí pod dohledem pražského kata Jana Mydláře.

1. Jaký byl hlavní rozdíl mezi husitským hnutím a povstáním v roce 1618?
 - a) husitského hnutí se účastnili výhradně chudí lidé
 - b) husitské hnutí rozpoutala chudina a bylo namířeno proti církvi, kdežto vzpouru v roce 1618 zosnoval výkvět společnosti a namířil ji proti svému císaři
 - c) husitské povstání nezačalo v Praze, ale v jižních Čechách a bylo namířeno proti šlechtě

2. Jak rozumíte rčení ve druhém odstavci „převlékli kabáty“?
 - a) pohotově změnili své názory
 - b) zamaskovali svůj vzhled
 - c) okamžitě utekli ze země

3. Císař Ferdinand II. Štýrský v Čechách opravdu oblíbený nebyl a měl i příznačnou přezdívku. Víte jakou?
 - a) Krvavý Ferdinand
 - b) Ferdinand kat
 - c) Neústupný Ferdinand